

Programma opleiding tot Remedial Teacher

De opleiding tot remedial teacher in het vo bestaat uit tien interactieve opleidingsdagen.

Dag 1 t/m dag 8 hebben een vaste inhoudsvorm, hierin komt aan bod: de HGW cyclus, psycho-educatie en het coachen van collega's. De laatste twee bijeenkomsten zijn volledig gericht op het coachen en begeleiden van collega's.

Bij aanvang van de opleiding ontvang je gratis de boeken 'Handelingsgericht werken in het voortgezet onderwijs' (Pameijer et al.), 'Rijke taal (v)mbo' (van Koeven, Smits), Rekengids (van Dronkelaar, van Dijken), 'Inclusief gedrag' (van Gemert, Speijers & Sergeant) en 'Didactisch coachen' (Voerman, Faber).

Dag 1 en 2

Handelingsgericht werken bij ernstige lees- en spellingproblemen en dyslexie

Marzena Rolak, orthopedagoog-generalist

In deze twee bijeenkomsten schetsen we eerst de bredere context voor de opleiding: de rol van de rt'er binnen de school en handelingsgericht werken. Vervolgens doorlopen we aan de hand van de HGW-cyclus het werken met leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen; van signalering tot aan de eerste begeleidingssessie.

Op de eerste dag staat het waarnemen en analyseren centraal. Je leert de beginsituatie van een leerling in kaart brengen met dossieranalyse, een gesprek en een procesonderzoek hardop lezen. Daarnaast oefen je oefent met het onderscheiden van drie profielen: de leerling bij wie het decoderen het probleem is, de leerling met dyslexie bij wie dat proces is uitbehandeld en de leerling met een zwakke woordenschat en zwak leesbegrip. Die analyse leidt tot een onderbouwde keuze voor één van drie begeleidingsroutes.

Vragen die tijdens bijeenkomst 1 worden behandeld:

- Wat zijn mogelijke taken en bevoegdheden van de rt'er en welke ruimte heb je daarvoor op je eigen school?
- Hoe ziet de cyclus van planmatig handelen eruit voor leerlingen met ernstige lees- en/of spellingproblemen en dyslexie?
- Hoe breng je technisch lezen, spelling, woordenschat en leesbegrip in kaart en hoe analyseer je toetsgegevens?
- Hoe bepaal je welke begeleidingsroute een leerling nodig heeft en hoe onderbouw je die keuze?

Op de tweede dag werk je die route uit voor een leerling. Route 1 richt zich op de technische lees-, spelling- en schrijfvaardigheid bij een vermoeden van dyslexie en op het onderbouwen van de hardnekkigheid. Route 2 richt zich bij leerlingen met dyslexie op psycho-educatie en op leerstrategieën die aansluiten bij een blijvend traag decodeer- en inprentproces, gekoppeld aan de sterke kanten van de leerling. Route 3 richt zich op het verbeteren van leesbegrip en woordenschat, in samenhang met elkaar en met de vakinhoud. We bespreken hoe je samen met de leerling doelen opstelt, hoe je onderwijs- en ondersteuningsbehoeften formuleert voor de leerling, de docenten en de ouders, en hoe je de begeleiding evalueert.

Vragen die tijdens bijeenkomst 2 worden behandeld:

- Hoe stel je samen met de leerling concrete en evalueerbare doelen op?
- Hoe richt je de begeleiding in bij een vermoeden van dyslexie en hoe onderbouw je daarbij de hardnekkigheid?
- Hoe zet je psycho-educatie en leerstrategieën in bij leerlingen met dyslexie, gekoppeld aan hun sterke kanten?
- Hoe verbeter je leesbegrip en woordenschat in samenhang met de vakinhoud?
- Hoe help je docenten en ouders om leerlingen te ondersteunen en hoe evalueer je de begeleiding?

Literatuur dag 1 en 2

- Pameijer, N., Beukering, T. van, Wulp, M. van der, Zandbergen, A. (2012). Handelingsgericht werken in het voortgezet onderwijs. Acco: Leuven/Den Haag.
- Koeven, E. van & Smits, A. (2023). Rijke taal (v)mbo. Boom uitgevers Amsterdam.
- Brede Vakinhoudelijke Richtlijn Dyslexie (2021).
- Toetsen en interventies bij dyslexie in het VO (2019).
- Dyslexie Centraal & Expertisecentrum Nederlands (2024). Stappenplan handelingsgerichte adviezen.
- Hajer, M. & Meestringa, T. (2022). Taalsteun: meer dan een grabbelton. Tijdschrift Taal.
- Taylor, H. (2022). Developmental Dyslexia: Disorder or Specialization in Exploration? *Frontiers in Psychology*, 13, 1–19.

Dag 3

Moderne vreemde talen

Mieke Urff, dyslexiespecialist en onderwijsadviseur

- Welke obstakels komen leerlingen tegen bij het verwerven van vreemde talen? En hoe help je hen die obstakels overwinnen?
- Wat is de actuele wet- en regelgeving rondom compensatie en dispensatie?
- Hoe help je taaldocenten hun leerlingen ondersteunen bij de moderne vreemde talen?

Obstakels bij de Moderne vreemde talen voor leerlingen met dyslexie of andere lees- en spellingproblemen

Wanneer leerlingen naar de brugklas gaan en verschillende vreemde talen gaan leren, worden ze soms geconfronteerd met problemen die overeenkomsten hebben met het leren lezen en spellen in groep 3 en 4. Ze moeten de weg leren vinden binnen een nieuw taalsysteem en veel nieuwe 'codes' leren. Woorden leren kost veel tijd, net zoals het aanleren van de grammatica van een vreemde taal. In de bovenbouw gaan docenten ervanuit dat de stof die in de onderbouw is behandeld, bekend is bij hun leerlingen en dat zij deze kennis geïntegreerd kunnen gebruiken, dan wel dat zij zelf met weinig moeite kunnen opzoeken hoe het zit. Bij leerlingen met lees- en spellingproblemen is dat niet het geval.

Tijdens deze bijeenkomst zoomen we in op de obstakels die leerlingen tegenkomen bij het verwerven van vreemde talen. Vanuit de kennis over deze obstakels bespreken we passende mogelijkheden om leerlingen te ondersteunen met extra instructie en uitleg, oefening en compenserende maatregelen.

Voor sommige leerlingen blijft de verplichte tweede of derde vreemde taal, ondanks goede ondersteuning, een zeer grote hindernis binnen hun schoolloopbaan. Wanneer mogelijkheden voor ondersteuning niet leiden tot een beter resultaat, kan het nodig zijn om over te gaan tot dispensatie voor (onderdelen van) het vak. Binnen de bijeenkomst bespreken we actuele wet- en regelgeving rondom mogelijkheden voor compensatie en dispensatie.

Tenslotte bespreken we hoe je als RT'er taaldocenten kunt adviseren, zodat zij leerlingen met ernstige lees- en spellingproblemen binnen hun les kunnen ondersteunen.

Literatuur dag 3

- Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs, 2013 (gratis download)
- Dyslexie Centraal: Moderne Vreemde Talen: <https://dyslexiecentraal.nl/leren/lerende-professionals/dyslexie-en-moderne-vreemde-talen>
- Aanbevolen: Didactiek van het vreemdetalenonderwijs, 2015, E. Kwakernaak. Uitgeverij Coutinho
- Aanbevolen: Woordenstroom, 2018, L.Minnema. Uitgeverij Coutinho

Dag 4

Rekenproblemen en dyscalculie

Gerjan van Dijken, Interim schoolleider, orthopedagoog, coach en docent wiskunde

- Hoe gebruik je de modellen uit het protocol ERWD?
- Hoe begeleid je leerlingen met rekenproblemen volgens de HGW cycli?
- Welke methodieken en materialen zet je in voor leerlingen met rekenproblemen?
- Hoe coach je collega's om leerlingen met rekenproblemen te helpen?

Het einddoel van het rekenonderwijs is om de leerling zo op te leiden dat hij adequaat kan omgaan met dagelijkse situaties. Dat reikt dus veel verder dan het behalen van een toets of een niveau. Goed rekenonderwijs staat of valt met de professionaliteit van docenten en leidt tot begeleiding van leerlingen die aansluit bij hun onderwijsbehoeften. Sleutelwoorden zijn succesbeleving, motivatie, afstemming en actieve deelname.

We gaan in op het protocol ERWD en de modellen die daarin staan zoals: de hoofdlijnen van het rekenen, het handelingsmodel en het drieslagmodel. Samen met deze theorie leren we d.m.v. casuïstiek leerlingen met rekenproblemen te begeleiden. Dat doen we met behulp van de cycli vanuit het handelingsgericht werken.

Door eigen ervaringen te delen leren we hoe we collega's kunnen coachen om leerlingen met rekenproblemen te helpen. Hierdoor sluit de opgedane ervaring van de leerling bij de RT aan bij de inhoud van de les en weet de docent wat er nodig is.

Literatuur dag 4

- ERWD-protocol VO, www.erwd.nl
- Handelingsgericht werken in het voortgezet onderwijs (Pameijer et al.)
- Remediaal themanummer: Dyscalculie en rekenproblemen, juni 2023
- Didactisch coachen van Lia Voerman & Frans Faber, okt. 2022
- Aanbevolen: Hans van Luit, Dit is dyscalculie, juni 2018
- Aanbevolen: A.J.J.M. Ruijsenaars, e.a., Handboek Dyscalculie en rekenproblemen, okt. 2021

Dag 5

Breinbewust leren

Yves Moerskofski, Expert Breinbewust Leren en eigenaar de Leerhalte

- Hoe beïnvloedt de ontwikkeling van het adolescentenbrein gedrag, leren en plannen?
- Wat zijn krachten en beperkingen van het geheugen? En hoe houd je hier rekening mee in de praktijk?
- Hoe zet je breinkennis in om leerlingen zo efficiënt en duurzaam mogelijk te laten leren?
- Welke leerstrategieën zijn volgens de wetenschap het meest effectief? En hoe help jij je leerlingen deze in te zetten tijdens hun leerproces?
- Je krijgt praktische tools die je kunt inzetten om leren en onthouden te versterken?

Psycho-educatie is een van de meest krachtige tools om leerlingen te leren begrijpen hoe leren werkt en wat het nut is van het inzetten van de juiste leerstrategieën. Leren, maar ook plannen, zijn vaardigheden die wij van nature niet (goed) beheersen; dit moeten wij leerlingen écht aanleren. Het gekke is dat wij op school zelden leren hoe leren écht werkt.

Tijdens deze trainingsdag gaan we inzoomen op onze lerende hersenen. Wat vertelt de wetenschap ons hierover, welke invloed heeft dit op onze manier van leren, maar nog belangrijker: hoe kunnen we dit op een praktische manier vertalen naar de onderwijspraktijk?

Literatuur dag 5

- Aanbevolen: Kirschner, P. A., Claessens, L., & Raaijmakers, S. (2020). *Op de schouders van reuzen: Inspiratie voor leren en lesgeven*. Ten Brink Uitgevers.
- Aanbevolen: Kirschner, P. A., & Hendrick, C. (2020). *How learning happens: Seminal works in educational psychology and what they mean in practice*. Routledge.
- Aanbevolen: Lang, J. M. (2021). *Small teaching: Everyday lessons from the science of learning* (2nd ed.). Jossey-Bass.
- Aanbevolen: Schewe, O., & Oakley, B. (2021). *Leren als een pro: Een gids voor effectief, efficiënt en plezierig leren*. Boom Uitgevers Amsterdam.

Dag 6

Autisme

Suzanne Rouwhorst, gedragsspecialist en trainer/eigenaar Spectrumvisie

- Wat zijn recente verklaringsmodellen en manieren om naar autisme te kijken?
- Welke ondersteuningsbehoeften hebben leerlingen met autisme in het vo?
- Hoe krijg je deze ondersteuningsbehoeften in beeld? En hoe maak je vervolgens een praktische vertaling naar benodigde ondersteuning?
- Welke begeleidingsadviezen geef je aan ouders?

Autisme is op veel manieren te bekijken. In het verleden werd met name met de medische, 'stoornis-gerichte' blik gekeken, waarmee de leerling zich moest aanpassen aan de neuro-typische omgeving. Dit had vaak overbelasting en uitval tot gevolg. Tegenwoordig kijken we meer vanuit neurodiversiteit en inclusiviteit. Op deze dag leer je 'anders kijken' naar autisme, en word je meegenomen in de verschillende ondersteuningsbehoeften van je leerlingen met autisme. Het gaat dan niet alleen over de DSM-kenmerken van autisme, maar ook bijvoorbeeld een vertraagde emotionele ontwikkeling en problemen op de Executieve Functies. Je leert over de nieuwste visies op autisme en wordt uitgedaagd deze visie om te zetten in implicaties voor jouw praktijk. Je krijgt daarbij veel handvatten om het 'anders te doen' met en voor deze leerlingen, waarbij (vanuit twee kanten) aanpassen, maatwerk, psycho-educatie en stressregulatie kernbegrippen zijn.

Literatuur dag 6

- Vooraf krijg je diverse artikelen en stukken toegezonden, waarvan verwacht wordt dat je deze voor of na de bijeenkomst tot je neemt. Studielast 1 uur
- Aanbevolen: Autisme Anders Bekijken – S. Rouwhorst, Garant 2015
- Aanbevolen: Vind je eigen weg met jouw autisme – Rouwhorst, PICA 2018
- Aanbevolen: Het voorspellende brein, Peter Vermeulen

Dag 7

ADHD

Suzanne Rouwhorst, gedragspecialist en trainer/eigenaar Spectrumvisie

- Wat zijn recente visies op en definitie van ADHD?
- Welke ondersteuning en aanpassingen bied je leerlingen met ADHD?
- Welke rol speelt psycho-educatie bij het voorkomen van uitval van leerlingen met autisme en ADHD?

Leerlingen met ADHD vallen vaak op door druk, chaotisch, ongecontroleerd gedrag. Of niet? Er is over ADHD meer te weten dan alleen het drukke gedrag. Als je ADHD hebt is de ontwikkeling van het lagere school kind naar de zelfverantwoordelijke, zelfregulerende opgroeiende jongvolwassene soms een (te) grote uitdaging. Jongeren met ADHD krijgen vaak veel voor hun kiezen als het gaat om falen en negatieve feedback. Dit heeft grote gevolgen voor hun zelfbeeld-ontwikkeling en het (niet) ontwikkelen van hun capaciteiten. Door goed te weten hoe ADHD eruit kan zien, en welke gevolgen dit kan hebben voor het dagelijks en schoolse leven, kun je deze jongeren beter begeleiden en helpen hun eigen weg te vinden. Bij jongeren in het VO zal een goede balans gevonden moeten worden tussen het steeds zelfstandiger worden en, wellicht nog wat langer dan verwacht, ondersteund worden om het later zelf te kunnen. Daarbij is het inzetten van de sterke kanten van de ADHD persoonlijkheid een belangrijke sleutel.

Literatuur dag 7

- Vooraf krijg je diverse artikelen en stukken toegezonden, waarvan verwacht wordt dat je deze voor of na de bijeenkomst tot je neemt.
- Aanbevolen: Hoera! Ik heb ADHD, van beperking naar kracht, Frank van Strijen

Dag 8

Gedragsproblematiek

Simon Klein, docent, trainer, auteur en lerarenopleider Klasse(n)Kanjers

- Wat is het verband tussen leer- en gedragsproblematiek?
- Hoe vertaal je een verklaringsmodel van gedrag naar een concrete hulpvraag voor leerlingen?
- Hoe begeleid je jongeren met probleemgedrag naar succeservaringen?

Leerproblemen zoals dyslexie en dyscalculie kunnen gepaard gaan met gedragsproblemen. Soms duidelijk zichtbaar zoals frustratie en het gebrek aan motivatie, maar ook de teruggetrokken leerling kan probleemgedrag vertonen: internaliserende problemen zoals faalangst. Het is voor jou als professional belangrijk om ook zicht te hebben op mogelijke gedragsproblemen die mede ten grondslag liggen aan de leerproblemen.

Naast een generieke beschouwing op verklaringsmodellen van probleemgedrag wordt aandacht besteed aan motivatie-ontwikkeling en de rol van de professional in het gehele ondersteuningstraject.

Tijdens deze bijeenkomst zullen we aan de hand van verklaringsmodellen van (probleem-)gedrag zoeken naar een passende hypothese om tot een hulpvraag te komen waarbij de jongere mede-eigenaar wordt van de aanpak om tot succes te komen. De cycli vanuit het Handelingsgericht werken zullen ook hierbij worden doorgenomen omdat het transparant ondersteunen en begeleiden van de jongere voor alle betrokkenen noodzakelijk is. Ook om collega's (mentoren, docenten, trainers) bewust te maken van onderliggende problematiek en de helpende aanpak om de jongere te begeleiden naar succeservaringen.

Aan de hand van cases zullen we de transitie maken van theoretische inzichten naar praktische mogelijkheden voor in de klas.

Literatuur dag 8

- Verklaringsmodellen: Waaier Verklaringsmodellen Simon Klein i.s.m. Medilex Onderwijs
- Handelingsgericht werken in het Voortgezet Onderwijs: Noelle Pameijer et al, uitgeverij ACCO
- Aanbevolen: Gedragsproblemen: J.D. vd Ploeg, uitgeverij Lemniscaat, hoofdstuk 4

Dag 9 en 10

De RT'er als coach - constructief communiceren met docenten, ouders, vaksecties en MT

Marzenka Rolak, orthopedagoog-generalist

Gerjan van Dijken, Interim schoolleider, orthopedagoog, coach en docent wiskunde

Uitgangspunt van handelingsgericht werken is dat de begeleiding van de leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften zoveel mogelijk in de klas gebeurt. Als dat niet mogelijk is en de begeleiding buiten de klas plaatsvindt, is een goede afstemming tussen de rt'er, docenten en MT van wezenlijk belang. Verder weten we dat de wisselwerking tussen docent en leerling, maar ook tussen ouder en kind van grote invloed op het voortbestaan van positieve en negatieve interactiepatronen. Maar hoe ga je het gesprek aan met collega's, leidinggevenden en ouders en hoe kom je tot een goede onderlinge afstemming? In deze bijeenkomsten is er ruimte voor het inbrengen van eigen casuïstiek.

- Welke coachingsvaardigheden heb je nodig als remedial teacher in het vo?
- Welke coachingsmethoden zijn er? Hoe zet je verschillende coachingstechnieken in?
- Hoe geef je vorm aan het educatief partnerschap met ouders?
- Hoe coach je individuele docenten bij de ondersteuning van leerlingen in hun les?
- Hoe ga je in gesprek met vaksecties over toetsen, beoordelen en aanpak in de klas?
- Hoe ga je in gesprek met MT over uitvoering van beleid?

Literatuur dag 9 en 10

- Crasborn, J., Buis, E. (2024). Hoe boek voor de coach. Thema: Zaltbommel.
- Pameijer, N., Beukering, T. van, Wulp, M. van der, Zandbergen, A. (2012). Handelingsgericht werken in het voortgezet onderwijs. Acco: Leuven/ Den Haag.

Aanbevolen literatuur:

- Crasborn, J. (2023). Hoe coach ik mijn team en het team zichzelf. Thema: Zaltbommel.
- Voerman, L. Faber, F. (2025). Didactisch coachen. Hoge verwachtingen concreet maken met behulp van feedback, vragen en aanwijzingen. De Weijer Uitgeverij: Baarn.

Eindopdracht

De eindopdracht van de opleiding is een verslag waarin de drie centrale onderdelen (HGW cyclus, psycho-educatie en coachen van collega's) aan een casus worden gekoppeld. Toelichting volgt tijdens de opleiding.

Tijdsinvestering

Urenverdeling naar inhoud:

Contacttijd: 55 uur

Literatuurstudie, studieopdrachten en eindopdracht: 150 uur

De aanwezigheidseis is 90% van de totale contacttijd.